

Program izgradnje mreže autocesta u Poljskoj

Zygmunt Rawicki

Ključne riječi

mreža autocesta,
Poljska,
transeuropski koridori,
program gradnje,
financiranje,
licence

Z. Rawicki

Stručni rad

Program izgradnje mreže autocesta u Poljskoj

U radu se podsjeća na prijašnje koncepcije izgradnje poljske cestovne mreže (1938., 1963., 1972., 1985.) Od devet transeuropskih koridora koji prolaze kroz istočnoeuropske i srednjoeuropske države posebno se prikazuju četiri koridora koji prolaze kroz Poljsku. Izložen je program gradnje autocesta u Poljskoj, prikazani su načini financiranja i navedeni podaci o licencama za autoceste, onim koje su dodijeljene, a također i planiranim. Opisane su obveze i zadaci nositelja licenci.

Key words

motorway network,
Poland,
trans-European corridors,
construction program,
financing,
licenses

Z. Rawicki

Professional paper

The program of motorway network construction in Poland

Previous concepts of road network construction in Poland (1938, 1963, 1972, 1985) are outlined. Four out of nine trans-European corridors passing through Eastern European and Central European countries, i.e. the corridors passing through Poland, are presented in more detail. The program of motorway construction in Poland is described, financing methods are presented, and the information about motorway licenses, both already allocated and planned, is given. Responsibilities and duties of license holders are described.

Mots clés

réseau autoroutier,
Pologne,
corridors trans-européens,
programme de
construction,
financement,
licences

Z. Rawicki

Ouvrage professionnel

Le programme de réalisation du réseau autoroutier en Pologne

Les concepts précédents de la réalisation du réseau routier en Pologne (1938, 1963, 1972, 1985) sont exposés à grands traits. Quatre entre neuf corridors trans-européens traversant les pays d'Europe de l'Est et d'Europe Centrale, c'est-à-dire les corridors passant à travers la Pologne, sont présentés en plus de détail. Le programme de réalisation des autoroutes en Pologne est décrit, les méthodes de financement sont présentées, et les informations sur les licences autoroutières, déjà appropriées et actuellement planifiées, sont données. Les devoirs et les responsabilités des titulaires de ces licences sont décrits.

Ключевые слова

сеть автострад,
Польша,
трансевропейские
коридоры, программа
строительства,
финансирование,
лицензии

З. Равицки

Отраслевая работа

Программа строительства сети автострад в Польше

В работе напоминается о предыдущих концепциях строительства польской дорожной сети (1938 г., 1963 г., 1972 г., 1985 г.). Из девяти трансевропейских коридоров, проходящих через восточно-европейские и средне-европейские государства особо показываются четыре коридора, проходящие через Польшу. Изложена программа строительства автострад в Польше, показаны способы финансирования и приведены данные о лицензиях для автострад, тех, которым они даны, а также и о планированных. Описаны обязательства и задачи носителей лицензий.

Schlüsselworte

Autobahnnetz,
Polen, transeuropäische
Korridore,
Ausbauprogramm,
Finanzierung,
Lizenzen

Z. Rawicki

Fachbericht

Ausbauprogramm für das Autobahnnetz in Polen

Im Artikel erinnert man an die vorherigen Konzeptionen des Ausbaus des polnischen Strassennetzes (1938., 1963., 1972., 1985.). Von neun transeuropäischen Korridoren die durch ost- und mitteleuropäische Staaten verlaufen sind hier separat vier Korridore dargestellt die durch Polen verlaufen. Vorgelegt ist das Ausbauprogramm für Autobahnen in Polen, die Arten der Finanzierung sind dargestellt und die Angaben über die Lizenzen für die Autobahnen, vergeben und geplant, präsentiert. Beschrieben sind die Verpflichtungen und Aufgaben der Lizenzträger

Autor: Dr. sc. Zygmunt Rawicki, dipl. ing. građ., Poljski savez građevinskih inženjera i tehničara, Varšava

1 Uvod

Ovaj je rad podnesen kao referat na *IV. Saboru hrvatskih graditelja 2004.* Kako nije objavljen u Zborniku radova jer nije prethodno dostavljen, objavljujemo ga ovdje.

Koncepciju izgradnje poljske cestovne mreže u dužini od 4695 km prvi je put davne 1938. godine prikazao profesor W. M. Nestorowicz [1].

U razdoblju nakon 2. svjetskog rata, izrađeno je nekoliko koncepcija :

- brze ceste - 4361 km (1963.),
- glavni sustav autocesta i brzih cesta - otprilike 3000 km (1972.); taj je sustav, nakon dodatnih studija i istraživanja, u 1985. proširen na 7000 km.

Državni je kabinet 1993. prihvatio novi sustav autocesta i brzih cesta u ukupnoj dužini od 6500 km. Sustav je usklađen s državnim planovima prostornog uređenja a sastoji od sedam autocesta (2600 km) i 143 brzih cesta (3900 km). 27. listopada 1994., poljski je parlament odobrio zakon o autocestama s naplatom cestarine. Sustav je revidiran a državni ga je kabinet konačno usvojio

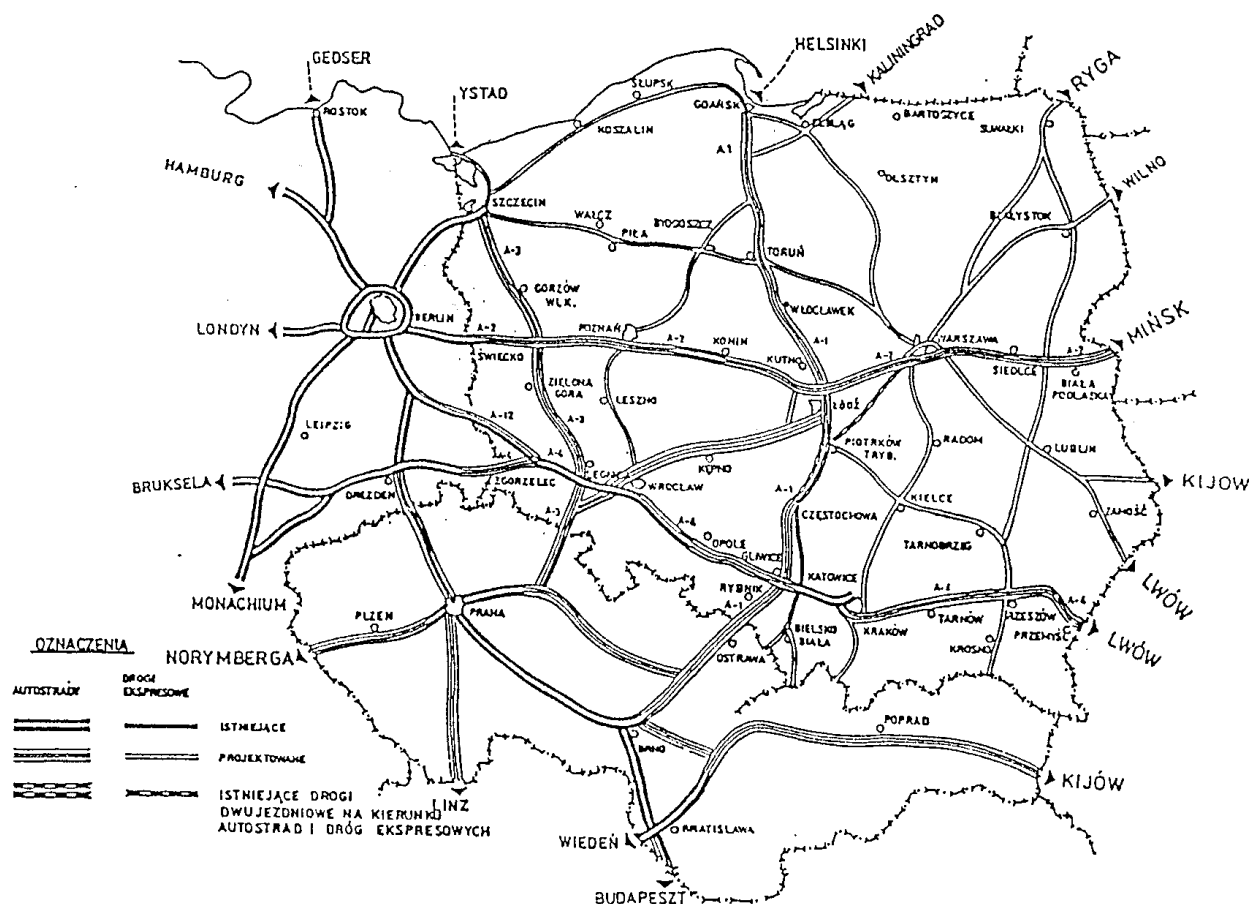
23. siječnja 1996. godine. Planirana je gradnja sedam autocesta u dužini od 2600 km i sedamnaest brzih cesta u dužini od 4170 km. Kako je Poljska smještena između Baltičkog mora i Karpata, u njoj su se stekli izrazito povoljni uvjeti za gradnju tranzitnih pravaca sjever - jug kojima se skandinavske države povezuju s Balkanom, ali i za formiranje pravaca istok - zapad kojima se Istočna Europa povezuje sa Zapadnom.

Zbog geopolitičkih promjena, Poljska sada graniči s Njemačkom, Češkom Republikom, Slovačkom, Ukrajinom, Bjelorusijom, Litvom i Rusijom, te s druge strane Baltičkog mora s Danskom, Švedskom, Finskom, Letonijom i Estonijom.

2 Transeuropski koridori koji prolaze kroz Poljsku

U toku druge paneuropske konferencije o prometu koja je održana na Kreti u ožujku 1994. godine, sudionici su prihvatili devet transeuropskih koridora koji prolaze kroz istočnoeuropske i srednjoeuropske države. Četiri od tih devet koridora prolazi kroz Poljsku (slika 1.):

- Br. I - Tallin - Riga - Kaunas - Varšava, s ogranakom Riga - Kalingrad - Elblag - Gdansk.

Slika 1. Transeuropski koridori istočnoeuropskih i srednjoeuropskih zemalja koji prolaze kroz Poljsku

- Br. II - Berlin - Varšava - Minsk (u Bjelorusiji) - Moskva.
- Br. III - Berlin - Wrocław - Katowice - Krakov - Przemysl - Lviv - Kijev, s ogrankom Dresden - Wrocław.
- Br. VI - Gdansk - Katowice - Zylina, s ogrankom Bydgoszcz - Poznan.

Koridori koji prolaze kroz Poljsku uglavnom su zone u kojima će se modernizirati željeznice od međunarodnog značaja AGC/AGTC te izgraditi nove autoceste [2].

Osnovni cestovni kostur Poljske sastoji se od mreže državnih cesta čija ukupna dužina iznosi 43000 km. U izvangradskim segmentima ove mreže smješteno je 4529 km cestovnih prometnica poboljšanog standard, što uključuje [3]:

- 246 km autocesta,
- 257 km brzih cesta rezerviranih za promet motornih vozila, što uključuje i 156 km prometnica sa dva kolnika,
- 808 km javnih cestovnih prometnica sa dva kolnika za miješani prijevoz,
- 3218 km cestovnih prometnica s jednim kolnikom te s asfaltiranim bankinama.

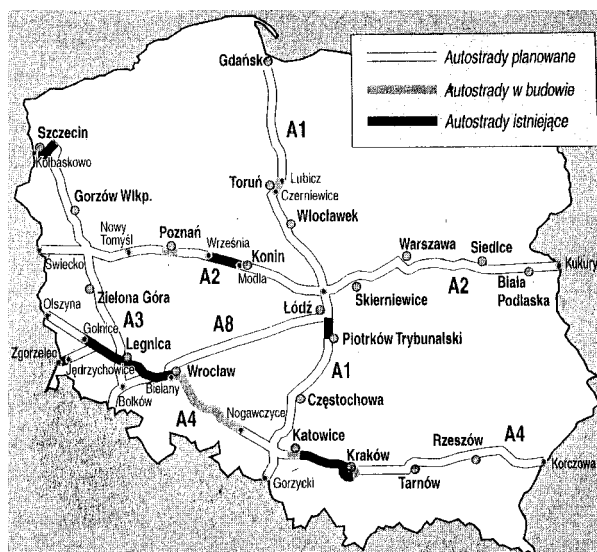
Poljska je ratificirala europski sporazum o glavnim cestovnim pravcima u međunarodnom prometu (AGR). Prema mreži AGR pravaca, Poljska sada ima trinaest međunarodnih cestovnih pravaca ukupne dužine 5547 km.

Prometni sustav u Poljskoj postupno se usklađuje s europskim sustavom.

3 Program gradnje mreže autocesta

Prema programu za gradnju mreže autocesta, sljedeće se autoceste planiraju izgraditi u razdoblju do 2010. godine (slika 2.):

- A1: Gdansk - Torun - Lodz - Czestochowa - Katowice - granica sa Češkom Republikom (koridori br. VI) - 597 km,
- A2: Swiecko - Poznan - Varšava - Terespol - granica s Bjelorusijom (koridori br. II) - 626 km,
- A4/A12: Zgorzelec - Wrocław - Opole - Gliwice - Katowice - Krakov - Rzeszow - Medyka - granica s Ukrajinom (koridori br. III) - 738 km,
- A3: Szczecin - Zielona Gora - Legnica - Lubawka - granica s Češkom - 365 km,
- A8: Lodz - Wrocław - Lubawka.

Slika 2. Autoceste koje se planiraju izgraditi u razdoblju do 2010. (1996. godina)

U današnje se vrijeme pri gradnji autocesta sve češće zahtijeva osiguravanje odgovarajućih uvjeta na prometnicama koje vode prema graničnim prijelazima. U programu za modernizaciju cestovne mreže koji je izrađen 1994., prikazana su 22 pristupa graničnim prijelazima, a već 1995. dodano ih je još trinaest [2].

Od značajnijih projekata izdvajamo: obilaznicu grada Cieszyna s mostom preko rijeke Olze, autocestu do graničnog prijelaza u Zgorzelcu i još jedan most s pristupima u Swiecku.

Za autoceste su definirani sljedeći tehnički parametri :

- brzina vožnje - 120 km/h,
- osovinsko opterećenje - 115 kN,
- širina prometnog traka - 3,75 m,
- širina kolnika - 2 x 7,50 m (ciljna širina: 2 x 11,25 m),
- širina razdjelnog traka - 12,5 m (ciljna širina 5,0 m),
- širina zaustavnog traka - 3,0 m,
- zatvoreni sustav odvodnje,
- opterećenje za objekte u trasi autoceste - klasa A.

Predviđeno je da će ukupna cijena građenja autocesta iznositi 10 milijardi američkih dolara.

Direkcija za gradnju autocesta i upravljanje autocestama bila je do 31. ožujka 2002. odgovorna za sve organizacijske aktivnosti koje su se odnosile na provedbu programa. Prvog travnja 2002., poslove spomenute Direkcije preuzela je Uprava za državne ceste i autoceste.

Ukupna dužina mreže autocesta i brzih cesta smanjena je na 5800 km (od čega 2000 km otpada na autoceste) [4].

Program izgradnje autocesta u Poljskoj jedan je od najvećih investicijskih pothvata u poslijeratnoj povijesti srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja.

Zbog težnje Poljske da postane članica Europske Zajednice, odlučeno je da se stavi prioritet na poboljšanje stanja na cestama, što između ostalog uključuje i izgradnju moderne mreže autocesta.

U Programu za izgradnju autocesta zacrtana je realizacija sljedećih cestovnih pravaca:

Autocesta A1: Gdansk - Torun - Lodz – Czestochowa - Gliwice - Gorzyczki, dužine 564 km.

Autocesta A2: Swiecko - Poznan - Varšava – Siedlce - Kukuryki, dužine 651 km.

Autocesta A4/A18: Zgorzelec - Olszyna - Wroclaw - Opole - Gliwice - Katowice – Krakow - Tarnow - Korczowa, dužine 779 km.

Pri određivanju cestovnih koridora, u obzir su s jedne strane uzeti regionalni aspekti a s druge dogovori o transeuropskim prometnim koridorima koje je Poljska potpisala.

Provedba programa za izgradnju autocesta u Poljskoj izuzetno je značajna za gospodarstvo ove države. Izgradnjom moderne cestovne infrastrukture - usklađene sa sadašnjim potrebama i potrebama rastućeg prometa - zaustavit će se propadanje postojećih cestovnih prometnica.

3.1 Prostorni smještaj autocesta

Generalni direktor Uprave za državne ceste i autoceste podnosi vojvodama zahtjev za definiranje cestovnog koridora, ali tek nakon što je dobio mišljenja odgovarajućih regionalnih i područnih vijeća, općinskih organa, gradonačelnika ili gradskih poglavara.

U tom je zahtjevu zacrtana predložena trasa autoceste s lokacijama na kojima se planiraju izgraditi objekti ili neki drugi zahvati u prostoru, uključujući i analizu spojeva s drugim javnim cestama i razvojnim projektima, te utjecaj projekta na okoliš. U tom su dokumentu formilirana i mišljenja odgovarajućih državnih institucija.

Nadležni je organ dužan iskazati svoje mišljenje u roku od trideset dana nakon primitka zahtjeva. Spomenuto mišljenje zapravo je zamjena za odobrenja, dozvole itd. koje treba ishoditi u skladu s posebnim propisima.

3.2 Otkup zemljišta

Za otkup zemljišta koje je potrebno za građenje autocesta zadužen je GDDKiA (generalni direktor Uprave za

državne ceste i autoceste), a poslovi otkupa obavljaju se u sklopu priprema za građenje autoceste. Otkup zemljišta podrazumijeva obavljanje brojnih organizacijskih, tehničkih i pravnih aktivnosti u vrlo kratkom vremenu.

Dakle GDDKiA kupuje u ime i za račun države svo potrebno zemljište ili dio potrebnog zemljišta i to na temelju ugovora. Za tu se kupovinu rabe odgovarajuća sredstva iz državnog proračuna. Ako se ugovor ne potpiše pravovremeno, tada vojvoda pokreće postupak eksproprijacije na inicijativu generalnog direktora Uprave za državne ceste i autoceste te javno objavljuje odluku o pokretanju tog postupka. Na temelju spomenute odluke GDDKiA ima pravo upravljati zemljištem koje je potrebno za građenje autoceste, a postoji i mogućnost da postane stvarni vlasnik dotičnog zemljišta.

Zemljišta koja su u vlasništvu lokalnih organa uprave postaju svojina države (nakon plaćanja kompenzacije) onoga dana kada odluka o definiranju cestovnog koridora postane pravomoćna.

Zemljište koje je u vlasništvu države besplatno se prepušta poduzeću GDDKiA koje dobiva pravo na trajno upravljanje tim zemljištem, računajući od dana stupanja na snagu odluke o definiranju cestovnog koridora.

3.3 Financiranje

Znatna su sredstva potrebna da bi se postojeća mreža autocesta uskladila s današnjim zahtjevima i potrebama. S obzirom na to da troškovi tako golemog pothvata znatno premašuju financijske mogućnosti države, određeno je da se za financiranje projekata u okviru Programa za izgradnju autoceste mogu primjeniti dvije metode.

3.3.1 Tradicionalni sustav financiranja

Takvo financiranje odnosi se na gradnju autocesta s naplatom cestarine na temelju sredstava koja osigurava vlada. Osim proračunskih sredstava, za tu se namjenu rabe sredstva dostupna u okviru programa PHARE, ISPA i drugih programa Europske unije te sredstva iz zajmova koji se dobivaju od međunarodnih financijskih institucija (Svjetska banka, Europska investicijska banka i Europska banka za obnovu i razvoj).

3.3.2 Financiranje utemeljeno na partnerskom odnosu između privatnih i javnih subjekata (PPP)

Financiranje građenja autocesta prema sustavu PPP bazira se na dodjeli licencije za građenje i iskorištavanje (ili samo za korištenje) određenih dionica autoceste nekom privatnom investitoru, koji u tom slučaju postaje nositelj licencije. Sustav PPP zapravo je dosta široka koncepcija koja obuhvaća skoro sve metode financiranja u rasponu od potpuno privatnog do tradicionalnog sustava financi-

ranja. Troškovi koje dijele zainteresirane strane baziraju se na obvezama i rizicima u vezi s investicijom.

Zakon o autocestama s naplatom cestarine koji je sada na snazi predviđa mogućnost da država pomaže nositelju licencije putem Fonda za financiranje državnih autocesta.

Eventualna financijska pomoć nositeljima licencija za određene dionice autoceste može se pružati na više načina, primjerice:

- pokrivanjem, ako je potrebno, povremene nelikvidnosti u početnom razdoblju iskorištavanja autoceste,
- sudjelovanjem u financiranju dijela građevinskih troškova subvencijom ili dodjelom beskamratnih zajmova.

4 Sustav licenciranja u Poljskoj

4.1 Dodijeljene licencije :

- A1 Gdansk - Torun, 152 km,
- A2 Swiecko - Konin, 255 km,
- A4 Katowice - Krakov, 61 km.

A1 Gdansk - Torun

25. rujna 1997. godine tvrtka *Gdansk Transport Company S.A.* dobila je licenciju u trajanju od 35 godina za građenje i upravljanje autocestom A1. Nakon izdavanja licencije, počeli su pregovori o zaključivanju ugovora za građenje i održavanje jedne dionice autoceste A1.

Ugovor o licenciranju parafiran je 14. kolovoza 2002.

A2 Swiecko - Konin

Nositelj licencije - *Autostrada Wielkopolska S.A.* - dobio je 10. ožujka 1997. licenciju u trajanju od četrdeset godina (do 2037.). Ugovor o dodjeli licencije potpisan je 29. listopada 1999., a 30. listopada 2000. zatvorena je financijska konstrukcija za projekt pa je potpisan Aneks br. 4 Ugovoru o dodjeli licencije. Sastavni dio ugovora je financijski plan i sporazumi o kreditiranju koji su bili potrebni radi zatvaranja financijske konstrukcije.

Gradnja posebno financirane prve dionice (Nowy Tomysl - Konin, 136 km) počela je u srpnju 2001. godine.

A4 Katowice - Krakov

Ministar za promet i upravljanje morskim dobrima dodijelio je 15. ožujka 1997. poduzeću *Stalexport S.A.* licenciju u trajanju od trideset godina za građenje i upravljanje autocestom A4. Ugovor o dodjeli licencije potpi-

san je 19. rujna 1997. godine. Nositelj licencije preuzeo je autocestu koju je već prije izgradila država i obavio u I. fazi korekcije koje su bile potrebne radi naplaćivanja cestarine. 1. veljače 2000. nositelj licencije preuzeo je obvezu održavanja autoceste, a 3. travnja 2000. na autocesti se počela naplaćivati cestarina.

Financijska konstrukcija za II. fazu još nije zatvorena. Nositelj licencije priprema prijedloge rješenja za nadležnog ministra.

A4 Wroclaw - Katowice

Postojeća tradicionalno građena autocesta dodijelit će se nositelju licencije radi upravljanja i održavanja te autoceste.

4.2 Planirani ugovori o dodjeljivanju licencija

Planirano je da se u 2004. i 2005. godini raspišu natječajni za građenje i upravljanje na sljedećim dionicama autocesta :

- Autocesta A1, Strykow - Czestochowa, 123 km,
- Autocesta A2, Konin - Varšava, 197 km,
- Autocesta A4, Wroclaw - Katowice, 185 km.

4.3 Zadaci nositelja licencije

Nositelj licencije koji pobijedi na natječaju za građenje i upravljanje nekom dionicom autoceste dužan je izraditi projekt na bazi tehničke dokumentacije za autocestu, uzimajući pritom u obzir uvjete koji su zadani u odlukama o dodjeli koridora, a sve to u skladu sa zakonom o građenju. Nositelj licencije odgovoran je i za financijsko poslovanje poduzeća.

Nakon završetka građevinskih radova, nositelj licencije ima sljedeće dužnosti:

1. Održavanje autoceste :
 - tekuće održavanje - da bi se omogućio kontinuirani tok prometa i pristup autocesti,
 - popravak i obnova instalacija - da bi se omogućilo sigurnije i komfornije prometovanje,
 - modernizacija i razvoj - radovi na mijenjanju i proširenju autoceste (uključujući razne tehničke zahvate).
2. Naplata cestarine - nakon izgradnje cestarskih prolaza
3. Sigurnosne mjere u vezi s prometovanjem na autocesti:
 - priprema evakuacijskih planova u suradnji s policijom, pružanje spasilačkih i ostalih usluga u slučaju nesreća i sudara,

- djelotvorno odstranjivanje vozila i ostalih prepreka koje ometaju promet,
- mjere kojima se povećava sigurnost putnika i vozila,
- redovna kontrola tehničke ispravnosti autoceste,
- instaliranje telefonskoga pozivnog sustava duž čitave autoceste.

LITERATURA

- [1] Nestorowicz, W. M.: *Problematika cestogradnje u Poljskoj*, Kongres poljskih građevinskih inženjera, Varšava, 1938. (na poljskom).
- [2] Liberadzki, B.: *Program gradnje autocesta kao element prometne politike*, XLII konferencija LILiW PAN i KN PZITB, Sv. 1, Krynica, 1996. (na poljskom).
- [3] Suwara, T.; Ruder, H.: *Brze ceste kao dodatak mreži autocesta*, XLII konferencija LILiW PAN i KN PZITB, Sv. 1, Krynica, 1996. (na poljskom).
- [4] *Program za izgradnju autocesta*, Materijali GDDKiA, Varšava, 2003. (na poljskom).
-